

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

3.1 แหล่งข้อมูลหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

แหล่งข้อมูลหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ใช้ในการศึกษารวบรวมข้อมูลบริบทของชุมชนในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การศึกษาสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก และศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารรายงานและแผนพัฒนาของอำเภอบางพลี ผู้ให้ข้อมูล คือ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอบางพลี ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตอำเภอบางพลี จำนวน 83 คน และ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น 36 คน โดยแบ่งเป็น 1) ตำบลบางพลีใหญ่ จำนวน 17 คน 2) ตำบลบางปลา จำนวน 13 คน 3) ตำบลบางโฉลง จำนวน 1 คน 4) ตำบลบางแก้ว จำนวน 4 คน และ 5) ตำบลราชาเทวะ จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 2 ใช้ในการศึกษาภาคสนามเพื่อศึกษาแหล่งความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การศึกษาสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น คือ ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านในเขตอำเภอบางพลี จำนวน 83 คน และ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 36 คน โดยแบ่งเป็น 1) ตำบลบางพลีใหญ่ จำนวน 17 คน 2) ตำบลบางปลา จำนวน 13 คน 3) ตำบลบางโฉลง จำนวน 1 คน 4) ตำบลบางแก้ว จำนวน 4 คน และ 5) ตำบลราชาเทวะ จำนวน 1 คน ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอบางพลี ได้มาจากการศึกษาบริบทชุมชนในเขตอำเภอบางพลี การสอบถามจากประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน ในเขตอำเภอบางพลี นำมาสรุปและแบ่งกลุ่มตามลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น 4 สาขา 7 ด้าน คือ 1) สาขาเกษตรกรรม ได้แก่ ด้านอาหารและขนม 2) สาขาศิลปกรรม ได้แก่ ด้านงานประดิษฐ์ ด้านหัตถกรรม และด้านดนตรีนาฏศิลป์ 3) สาขาสาธารณสุข ได้แก่ ด้านยาสมุนไพร และด้านการนวดแผนโบราณ 4) สาขาเกษตรกรรม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ในเรื่องนั้น นำความรู้มาใช้ในการดำรงชีพอย่างต่อเนื่อง หรืออาจจะถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เหล่านั้นให้คนรุ่นหลังสืบทอดต่อมา

2) เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากบรรพบุรุษและหรือมีการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านั้นในการเลี้ยงชีพและสามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่บุคคลอื่นที่สนใจอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มที่ 3 ใช้ในการศึกษาสถานการณ์ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตามบริบทของชุมชนในเขตอำเภอบางพลี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย 1) อาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาและนักวิชาการอิสระ จำนวน 12 คน 2) ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 83 คน และ 3) ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 36 คน โดยแบ่งเป็น 1) ตำบลบางพลีใหญ่ จำนวน 17 คน 2) ตำบลบางปลา จำนวน 13 คน 3) ตำบลบางไฉลง จำนวน 1 คน 4) ตำบลบางแก้ว จำนวน 4 คน และ 5) ตำบลราชาเทวะ จำนวน 1 คน

3.2 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลบริบทชุมชนในเขตอำเภอบางพลี
2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกภูมิปัญญาท้องถิ่นและศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแนวคำถามที่ใช้เป็นกรอบในการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญา โดยแบ่งเป็น 4 ประเด็นหลัก คือ 1) ข้อมูลประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) กระบวนการเรียนรู้สั่งสมประสบการณ์ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) การถ่ายทอดประสบการณ์/ภูมิปัญญาของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 4) ขั้นตอนกรรมวิธีการผลิต/การดำเนินการ และแนวคำถามที่ใช้เป็นกรอบในการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์และสภาพปัญหาศูนย์การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน
3. แนวคำถามสำหรับใช้ในการสนทนากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันอุดมศึกษาและนักวิชาการอิสระ ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตามบริบทของชุมชนในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ในการพัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ข้อมูลบริบทของชุมชนในเขตอำเภอบางพลีสมุทรปราการ 2) แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน
2. ศึกษาหลักและวิธีการสร้างเครื่องมือและหลักการเลือกรูปแบบของเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกภูมิปัญญาท้องถิ่นและศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 2) แนวคำถามสำหรับใช้ในการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตามบริบทของชุมชน
3. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา จากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดเกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามแต่ละข้อต้องมีค่าแต่ 0.66 ขึ้นไปจึงจะนำไปใช้ได้ และ

จากผลการวิจัยพบว่าข้อคำถามทุกข้อในแบบสอบถามมีค่าตั้งแต่ 0.66 ขึ้นไป ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดจึงสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลบริบทของชุมชนในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การศึกษาสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก และศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารรายงานและแผนพัฒนาของอำเภอบางพลี ผู้ให้ข้อมูล คือ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอบางพลี จำนวน 2 คน ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 83 คน ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตอำเภอบางพลี จำนวน 51 คน และ กลุ่มผู้ทรงภูมิปัญญาทั้งสิ้น 36 คน โดยแบ่งเป็น 1) ตำบลบางพลีใหญ่ จำนวน 17 คน 2) ตำบลบางปลา จำนวน 13 คน 3) ตำบลบางโฉลง จำนวน 1 คน 4) ตำบลบางแก้ว จำนวน 4 คน และ 5) ตำบลราชาเทวะ จำนวน 1 คน

2. การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น และข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 จัดส่งหนังสือแจ้งถึงเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากงานวิจัยไปยังผู้ทรงภูมิปัญญาและผู้นำชุมชนที่จะไปสัมภาษณ์ เพื่อแจ้งให้ผู้ที่จะให้ข้อมูลได้เตรียมข้อมูลและการสาธิตกระบวนการผลิตหรือดำเนินการไว้ล่วงหน้า

2.2 นัดหมาย วัน เวลา เพื่อเข้าดำเนินการสัมภาษณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและศูนย์เรียนรู้ชุมชน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ณ แหล่งภูมิปัญญา

2.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์

3. การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันอุดมศึกษาและนักวิชาการอิสระ ประธานกรรมการหมู่บ้าน และผู้ทรงภูมิปัญญา มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 จัดส่งหนังสือแจ้งถึงเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากการประชุมสนทนากลุ่ม พร้อมแนวคำถามในการสนทนากลุ่มทางไปรษณีย์ เพื่อนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ที่จะจัดสนทนากลุ่ม

3.2 ประชุมเตรียมความพร้อม เอกสาร วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประชุมสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม กล้องถ่ายภาพและบันทึกเสียง เป็นต้น

3.3 ดำเนินการสนทนากลุ่มตามแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม ตามวัน เวลา สถานที่ที่กำหนดไว้

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่รวบรวมได้จากการ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม นำไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปและอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ นำเสนอข้อมูลในค่าของความถี่และร้อยละ

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี